Problem 1.) léptet

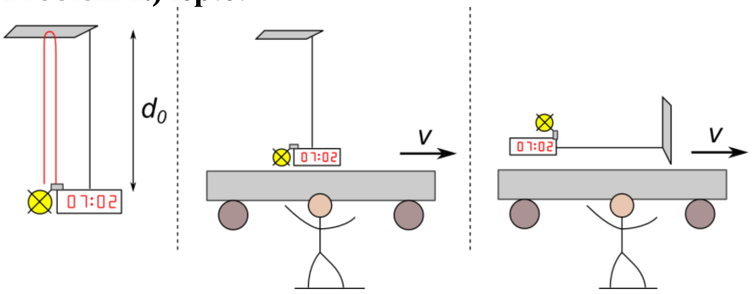

We have built a „light-clock" that works in the following way. A light source emits a very short pulse, which pulse travels to a mirror whose distance from the source is denoted by d_0. The reflected light is detected by a small detector that is placed near the light source (see the figure). When the pulse arrives to the detector, the counter steps by one and a new light pulse is emitted.

a.) What is the time unit of our clock? (What time is needed for the pulse to reach the detector from the source?)

Our clock uses the velocity of light to measure time, therefore it is surely Lorentz-covariant. If we put it on a moving vehicle, it will measure the „time" of the moving frame of reference.

Let's put the clock on a vehicle according to the figure in the middle. The velocity of the vehicle is v. The experiment is observed by the stick man standing near the road.

b.) Draw the trajectory of the light-ray that is emitted in the source and after the reflecion it is received by the detector, according to the observers frame of reference.

c.) What is the length of the route of the pulse?

d.) How much time is needed for the light-clock, according to the observer, to step its counter by one?

Our clock is „Lorentz covariant", therefore its time unit cannot depend on the direction of its axis. Let's put the clock on the vehicle according to the right figure.

e.) What is the length of the route of the light in this case?

f.) What must be the distance between the source and the mirror in this case?

Problem 2.)

The one dimensional relativistic motions are often illustrated in the so called Minkowski-plane that is spanned by the (one-dimensional) space and time axes. For convenience we use the values of ct on the time axis, therefore the coordinate axes are x and ct.

a.) Draw the coordinate axes of the Minkowski-plane! For convenience let them be perpendicular. Show the scales on the axes (in units of 'light-years')

b.) At time $t = 0$ we send light signals from the $x = 0$ position in the $+x$ and $-x$ directions. Draw the world lines of these light signals.

c.) A spacecraft is traveling with velocity V in the $+x$ direction. Draw the world line of the spacecraft.

d.) There is a very accurate atomic clock in the spacecraft. The clock was set to 0 at start. Using the invariance of the Minkowski length, draw the event in the Minkowski-plane when the clock shows „*1* year".

e.) According to d.) how long does it take on the Earth while „*1* year" passes on the spacecraft?

f.) Generalize d) for spacecrafts with different velocities V. Draw the „*1* year" events on the spacecrafts' world lines. What kind of curve do these events define?

Problem 3.)

a.) A rod of length *1* meter rests in our frame of reference. Draw the world lines of its endpoints in the Minkowski plane.
b.) An observer having velocity V passes the rod. Draw the events in the Minkowski plane where the observer is at the endpoints of the rod.
c.) How long time does it take in the reference frame of the rod while the observer passes the rod?
d.) How much time does it take to pass the rod from the observers point of view? (Use the result of Problem 1.)
e.) The observer has calculated the length of the rod. What is the result?

Problem 4.)

Einstein's famous train was hit by two lightnings at the two ends. According to the workers who worked on the fields nearby, the two events happened exactly at the same time. The velocity of the train is V.

a.) Draw the world lines of the trains endpoints in the Minkowski plane. Mark the two lightning hits.
b.) Draw the world lines of the lightnings' light in the figure.
c.) At the middle of the train an observer is traveling. Draw her/his world line in the figure!
d.) Which lightning happend earlier from the observers point of view?
e.) How large is this time difference, if the (resting) length of the train is *100* meters, and its velocity is $V = 180$ km/h?

Problem 5.)

In a reference frame it may be an important issue to synchronize clocks at different positions. However, we know that „moving" clocks can change their running speed, therefore we want to solve the problem without moving the clocks. We have figured out the following: we put a tape measure in the direction x, and at every $L_0 = 1$ km we install a clock. However, the clocks are not synchronized yet. Then at $t = 0$ from the $x = 0$ a light pulse is emitted. The clocks at different positions are synchronized by setting them to $t = x / c$ at the moment when the light pulse arrives. After that setting all the clocks are synchronized to the one in the origin.

a.) Draw the world lines of the clocks in the Minkowski plane, and also the world line of the synchronizing pulse. Demonstrate that the clocks are properly synchronized.

Now let's suppose that the tape measure and the clocks are moving with velocity V in the x direction. (Let for example $V = 0.6c$)

b.) Using the result of Problem 3.) what is the measured distance between the moving clocks the resting reference frame? Using this result draw the world lines of the moving clocks in the Minkowski plane.
c.) A synchronizing pulse is now emitted from $x' = 0$ at time $t' = 0$. Draw the world line of this pulse, and mark the events where the moving clocks are synchronized.
d.) Following the result of Problem 2d) draw the space-time points in the Minkowski plane, where t' = 0. What is the meaning of this line?

MECHANIKA 2 (2017/18 tavasz)	GYAK 1.

1.) Feladat

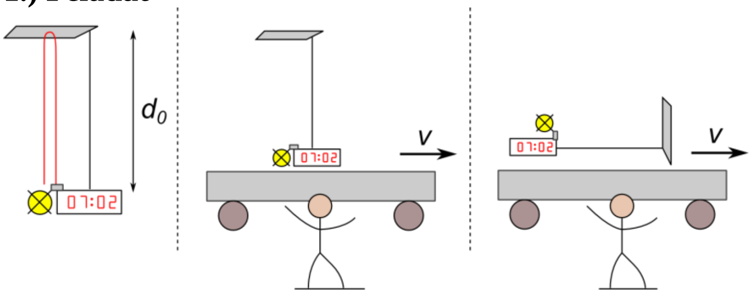

Építettünk egy „fényórát”, ami a következő módon működik. Egy fényforrás felvillan egy nagyon rövid időre, a fénye egy tőle d_0 távolságban lévő tükrön visszaverődik és a fényforrás közvetlen közelébe helyezett detektorba jut. Amikor a detektor jelez, lépteti eggyel a számlálót és újabb fényjelet küld ki. A bal szélső ábra mutatja az óra konstrukcióját.

a.) Adjuk meg mekkora a nyugvó fényóra időegysége, azaz mennyi idő jut a fény a tükrön visszaverődve a detektorba?

Az óránk, mivel a fényterjedés sebességét használja ki az idő mérésére, biztosan Lorentz-kovariáns módon működik, azaz ha egy mozgó járműre helyezzük, akkor a relativitás elve miatt a járműhöz rögzített vonatkoztatási rendszer „idejét” méri.
Helyezzük az órát először a középső ábrán látható módon egy *v* sebességgel haladó vasúti kocsira. A sín mellett áll egy megfigyelő (pálcikaember), aki a haladó vagont figyeli.

b.) Rajzoljuk fel azon fénysugár pályáját a megfigyelő szemszögéből, ami a lámpából a tükrön visszaverődve a detektorba jutott.

c.) Mekkora utat tett meg a fény a megfigyelő szerint?

d.) Ez alapján mennyi idő telik el a megfigyelő szerint, amíg a vagonon lévő fényóra számlálója egy egységet ugrik?

Mivel a fényóránk Lorentz-kovariáns, így az ő általa mért időegység nem függhet attól, hogy a vagon haladási irányára merőlegesen, vagy esetleg máshogy helyeztük el. Tegyük fel, hogy az órát a jobboldali ábrának megfelelően helyeztük el a vagonon!

e.) Mekkora utat tesz meg a fény a megfigyelő szerint, amíg a tükrön visszaverődve a detektorba jut?

f.) A megfigyelő szerint mekkora a lámpa és tükör távolsága ebben az esetben?

2.) Feladat

Az egydimenziós relativisztikus mozgások szemléltetésére gyakran az ún. Minkowski-síkot használjuk, amit az (egydimenziós) tér és idő tengelyek feszítenek ki. Az időtengelyen érdemes a *ct* kombinációt mérni, így a koordinátatengelyek az *x* és *ct*.

a.) Rajzoljuk fel a Minkowski-sík koordinátatengelyeit. Az egyszerűség kedvéért ezek legyenek merőlegesek! Vegyük fel az egységeket (pl. fényév mértékegységben) a koordinátatengelyeken!

b.) A $t=0$ időpontban az $x=0$ pontból fényjeleket indítottunk a $+x$ és $-x$ irányokba. Rajzoljuk be a fényjelek világvonalait!

c.) Egy űrhajó a $+x$ irányban halad V sebességgel. Rajzoljuk fel az űrhajó világvonalát!

d.) Az űrhajón található egy nagyon pontos atonóra, amit az induláskor 0-ra állítottak. A Minkowski-ívhossz invarianciájából kiindulva rajzoljuk be azokat az eseményeket, amikor az egyes űrhajókon lévő órák „1 évet” mutatnak!

e.) A d) feladat alapján mit mondhatunk az űrhajón az idő múlásának sebességéről?

f.) Általánosítsuk a feladatot, és tekintsünk különböző V sebességű, origóból induló űrhajókat. Rajzoljuk be a különböző űrhajók világvonalára az „1 évnek” megfelelő eseményt Ezek együttese milyen görbét alkot a Minkowski síkon?

3.) Feladat

a.) Egy méterrúd áll a mi vonatkoztatási rendszerünkben. Rajzoljuk fel a Minkowski síkra a rúd végpontjainak világvonalait!

b.) Egy megfigyelő *V* sebességgel elrobog a méterrúd mellett. Rajzoljuk be a Minkowski síkra azokat az eseményeket, amikor a megfigyelő elhalad a rúd eleje/vége mellett?

c.) Mennyi idő telik el a rúdhoz képest álló vonatkoztatási rendszerben, amíg a megfigyelő eljut a rúd elejétől a végéig?

d.) Mennyinek méri ezt az időt a *V* sebességgel mozgó megfigyelő?

e.) Mekkorának méri a rúd hosszát a mozgó megfigyelő?

4.) Feladat

Einstein híres vonatának két végébe beleütött a ménkű. A sín melletti földeken dolgozó munkások szerint a két villámcsapás pontosan egyszerre történt. A vonat sebességét jelölje *V*!

a.) Rajzoljuk fel a vonat elejének és végpontjának világvonalait a Minkowski-síkra! Jelöljük be a két (egyidejű) villámcsapást!

b.) Rajzoljuk be a villámcsapások fényének világvonalait is az ábrára!

c.) A vonat középső kocsijában utazik egy megfigyelő. Rajzoljuk be az utazó megfigyelő tér is időtengelyeit az ábrára!

d.) Az utazó megfigyelő szerint melyik villámcsapás történt korábban?

e.) Mekkorának méri az időkülönbséget a vonaton utazó megfigyelő, ha a vonat (nyugalmi) hossza $L_0 = 100$ m, sebessége pedig $V = 180$ km/h?

5.) Feladat

Egy inerciarendszerben fontos lehet, hogy térben különböző helyeken lévő órák szinkronban járjanak. Láttuk azonban, hogy az órák „mozgatása” befolyásolja azok járását, ezért az órák mozgatása nélkül szeretnénk megoldani a problémát. A következő megoldást eszeltük ki: az x tengely mentén lefektettünk egy hosszú mérőszalagot, majd $L_0 = 1$ km távolságonként letettünk egy órát. Az órák ekkor még nincsenek szinkronizálva. Ezután az $x=0$ pontból fényjelet indítunk, az indítás időpontját jelöljük $t=0$-val. A különböző helyeken lévő órákat ezután úgy szinkronizáljuk, hogy a fényjel megérkezésének pillanatában $t = x/c$ értékre állítjuk a mutatót, így az általunk vizsgált inerciarendszerben az összes óra szinkronban fog járni.

a.) Rajzoljuk fel a Minkowski síkra az egyes órák világvonalait, rajzoljuk be a szinkronizáló fényjelet, és lássuk be, hogy az órák tényleg szinkronban járnak.

Tegyük fel, hogy a mérőszalag, az órákkal együtt *V* sebességgel mozog a $+x$ irányba. (Legyen pl. $V = 0.6\,c$)

b.) A 3.) feladat eredményének ismeretében mekkora távolságra vannak egymástól az órák az „álló” inerciarendszerben? Ennek ismeretében rajzoljuk be a mozgó órák világvonalait a Minkowski síkra!

c.) Ismét szinkronizáló fényjelet indítunk az $x' = 0$ helyen lévő órától, a $t' = 0$ időpontban. Rajzoljuk fel a szinkronizáló fényjel világvonalát, és jelöljük be azokat az eseményeket, amikor a mozgó órák a szinkronizáló fényjellel találkoznak.

d.) Az 2.) feladat d.) pontjának eredményét felhasználva rajzoljuk be a Minkowski síkra azokat a tér-idő pontokat, amik az órákkal együttmozgó megfigyelő szerint a $t' = 0$ pillanatot jelölik ki. Mit jelöl ki az ezen pontok alkotta egyenes?